

Kai kurie klausimai nėra baigtiniai, jie kyla ir kils dešimtmečius

Karolina BALTMISKĖ

Kad ir kur begyventume, esame vienos tautos, kentusios tremtį, patyrusios nelengvų išbandymų saugant savo kalbą, kultūrą, papročius, vaikai. Dėl politinių ir kitų priežasčių išsklidę po visą pasaulį. Išsklidę, bet nenutolę nuo Lietuvos, gyvenantys viltimi, kad ir Lietuvai jie yra artimi ir savi. Apie lietuviams svarbius klausimus ir tai, kaip prie jų sprendimo prisideda Lietuvos Respublikos Seimo ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės komisija, kalbamės su šios komisijos pirmininku Jonu Bružu.

Esate vienas iš Lietuvos Respublikos Seimo ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės komisijos pirmininkų. Ar anksčiau teko dalyvauti šios komisijos veikloje?

JAV lietuvių bendruomenės taryba atstovauti jai šioje komisijoje mane delegavo praėjusių metų rudenį, o per gruodžio mėnesį vykusį pirmąjį šios kadencijos komisijos posėdį kolegos išrinko mane ir vienu iš pirmininkų. Tai mano pirmoji darbo komisijoje kadencija. Taigi šiame reikale esu naujokas.

Nors šioje veikloje esate naujokas, bet tikriausiai esate įvertinęs šios komisijos svarbą?

Ši komisija yra užsienyje gyvenančių lietuvių balsas Lietuvos Respublikos Seime. Tai, kad ši komisija gyvuoja jau daugiau nei ketvirtį amžiaus, rodo jos misijos ilgaamžiškumą ir reikalingumą. Manau, visų kraštų lietuvių bendruomenių

atstovavimas komisijoje yra ypač svarbus – per ją atstovaujami net ir tie tautiečiai, kurie neturi Lietuvos pilietybės ir negali rinkti savo Seimo nario. Per šios komisijos veiklą jų balsas yra girdimas. Komisija yra ta platforma, per kurią į įvairių tautai svarbių klausimų sprendimą ir pasiūlymų teikimą bei jų įgyvendinimą įsitraukia įvairios pasaulyje esančios lietuvių organizacijos, mokyklos, klubai, kultūros židiniai, žiniasklaidos priemonės. Tai išties unikalus ir labai pasiteisinęs parlamentinis diasporos ir Seimo bendradarbiavimas. Šiuo gerosios praktikos pavyzdžiu žavisi kitų šalių, ypač tų, kurių žmonės yra plačiai pasklidę po pasaulį, bendruomenės ir parlamentarai.

Dar praėjusiais metais aptarėte komisijos veiklos tikslus. Tad kokius prioritetus kelia šios kadencijos komisijos nariai ir kuo jie skiriasi nuo ankstesniųjų kadencijų?

Planuojame ir toliau tęsti mums ankstesnių komisijų perduotus darbus pilietybės, balsavimo internetu, lituanistinio švietimo srityse. Taip pat pradėjome analizuoti grįžimą į Lietuvą – ne tik fizinį sugrįžimą, bet ir sugrįžimą širdimi. Tai ir Lietuvos demografijos, ir migracijos politika, ir sąlygų grįžti į Lietuvą sudarymas. Ir labai svarbu, kad tai atspindėtų šiandienines verslo, darbo ir gyvenimo realijas, kai žmonės tuo pačiu metu gali gyventi ir dirbti skirtingose valstybėse, kad išlaikytume tų žmonių ryšį su tauta ir valstybe bei lietuvišką tapatybę ir norą priklausyti būtent mūsų tautai, o ne bet kuriai kitai.

Taip pat nagrinėsime ryšių tarp lietuviškų verslų stiprinimo galimybes. Svarbi tema yra ryšiai su lietuviais ir pagalba jiems kritiniuose, „karštuosiuose“ taškuose, tokiuose kaip Venesuela, Baltarusija, Ukraina, arba mūsų tautiečiams yra atsidūrus sudėtingose teisinėse ir politinėse situacijose politiškai sudėtinguose kraštuose.

Didžiuojamės ir džiaugiamės Lietuvos pagalba, perkeliant ir integruojant lietuvius iš Venesuelos, kur situacija yra tikrai kritiška ir grėsminga žmonių gyvybei. Tokia tema, kaip pilietiškumo skatinimas ir diasporos įsitraukimo į Lietuvos gyvenimą didinimas, persipina su daugeliu kitų temų: balsavimu internetu, rinkimais, dalyvavimu referendumuose, švietimu, kultūra.

Globalizacijos laikais mūsų tautai gyvybiškai svarbios temos yra tapatybės išlaikymas, etnokultūra, išskirtinės Lietuvos įvaizdžio kūrimas, istorinė atmintis, kultūra, kurios neatsiejama dalis yra išėivijos kūrėjai ir jų nuopelnai garsinant

lietuvių tautą ir valstybę. Mes turime didžią, ypatingą Lietuvos, buvusios viena iš didžiausių Europos valstybių, istoriją, kurios negalime pamiršti ir turime garsinti, kurdami ir stiprindami Lietuvos įvaizdžio išskirtinumą.

Vėl iškyla Lietuvos saugumo klausimas – kibernetinio ir fizinio. Lietuvių bendruomenės įvairiose įtakingose valstybėse yra daug prisidėjusios, kad tų valstybių valdžios žmonės palaikytų ir gintų Lietuvos interesus. Pavyzdžiui, JAV lietuvių bendruomenės akcijos ir veiksmai Jungtinėse Amerikos Valstijose, palaikant ir pripažįstant Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą, stojimą į NATO. Ir paskutinė sąrašė, bet toli gražu ne paskutinė pagal svarbą tema – Globalios Lietuvos programos strategijos ir įgyvendinimo priežiūra.

Vienas iš prioritetų - stiprinti Lietuvoje ir užsienio valstybėse gyvenančių lietuvių bendradarbiavimą. Kodėl jį reikia stiprinti, ko šiuo prioritetu siekiama ir kas toje srityje daroma?

Taip, tik dirbdami visi kartu išlaikysime mūsų tautinę tapatybę šiame plačiame ir dideliame pasaulyje. Bendradarbiavimas yra vienybė, o vienybė – mūsų stiprybė. Įvairios istorinės priežastys lėmė, kad Lietuva yra diasporinė valstybė – tai šalis, kurios tautos skaitlinga dalis gyvena už Lietuvos ribų. Lietuviai yra viena iš nedaugelio tautų, kurios per šimtmečius yra išlaikiusios savo tapatybę, nepaisydamos begalės sunkumų, trėmimų, emigracijos bangų. Yra išsaugotas ir stiprus ryšys tarp Lietuvoje gyvenančių lietuvių ir diasporos, nepaisant „geležinių uždangų“ ar okupantų pastangų tautą skaldyti.

Lietuviai visada buvo atviri pasaulio piliečiai ir, kad ir kur gyventų, ženkliai indėliu prisidėjo prie tautos ir Lietuvos valstybės politinio, kultūrinio ir ekonominio gyvenimo ir ir prasmingai jame dalyvavo. Vasario 16-osios Valstybės atkūrimo aktas buvo pasirašytas dvidešimties signatarų, iš kurių devyniolika, išskyrus Jokūbą Šerną, mokėsi, gyveno ir dirbo užsienyje. Kai kurie, tarp jų ir lietuvių tautos patriarchas Jonas Basanavičius, turėjo kitų šalių pilietybę. Prieš 30 metų Lietuvai atkūrus valstybingumą, tas ryšys tarp Lietuvos valstybės ir pasaulio lietuvių diasporos peraugo į dar kitą lygį, kai Pasaulio Lietuvių Bendruomenės atstovai per Lietuvos Respublikos Seimo ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės komisiją įsitraukė į aukščiausios valstybės įstatymų leidybos institucijos veiklą. Ir ši komisija yra ne vienintelis mūsų bendradarbiavimo įrankis. Yra sukurtos viešosios įstaigos, profesionalų klubai, Lietuvos diasporos koordinavimo komisija ir kitos organizacijos.

Tarp tikslų minimas ir užsienyje gyvenančių Lietuvos teisių gynimas. Su kokiomis grėsmėmis tautiečiai susiduria? Ar Lietuva skiria pakankamai dėmesio užsienyje gyvenančių tautiečių ir savo piliečių teisių gynimui?

Nemanau, kad pasaulio lietuvių bendruomenėse tautiečiai skirstosi į Lietuvos Respublikos piliečius ir ne piliečius – mes visi esame lietuviai ir mūsų tapatybė mus jungia. O aš asmeniškai esu įsitikinęs, kad visi lietuviai turi prigimtine teise būti Lietuvos piliečiais, nepriklausomai nuo to, kur jie gyvena, turi kitos šalies pilietybę ar jos neturi.

Grėsmių yra įvairių. Viena jų – ankščiau minėta situacija Venesueloje, kur valstybė apskritai ignoruoja žmogaus teises, ir aš labai didžiuojuosi, kad Lietuva pakvietė, perkėlė ir integruoja lietuvius iš Venesuelos į jų istorinę tėvynę. Viename paskutinių komisijos posėdžių diskutavome su Lietuvos institucijomis dėl Lietuvos piliečių – kalinių, esančių Peru ir kitų Lotynų Amerikos šalių kalėjimuose, grąžinimo į Lietuvą. Kaliniai gali kai kam atrodyti grėsmingi, bet esame gyva tauta, įvairialypė visuomenė ir tarp mūsų yra paklydusių žmonių, kuriais irgi turime rūpintis. Be to, kai kalbame apie kalinius, turime suprasti, kad tai tik jų teisinį statusą apibrėžiantis terminas, už kurio yra konkretus žmogus, asmenybė su savo istorija. Dalis jų yra prekybos žmonėmis aukos. Kai kurie naiviai susigundė lengvesniu uždarbiu ar kitaip paklydo.

Ar, Jūsų manymu, įmanoma, kad užsienio pilietybę turintys tautiečiai galėtų tapti ir Lietuvos piliečiais? Kuo svarbus pilietybės suteikimas Lietuvai ir už jos ribų gyvenantiems tautiečiams?

Manau, ne tik įmanoma, bet ir būtina teisiškai teisingai įforminti, kad visi lietuviai savo prigimtine teise galėtų išsaugoti Lietuvos pilietybę. Net ir turintys užsienio pilietybę. Pilietybė ir yra svarbiausias ir stipriausias prigimtinis ryšys, koks tik gali būti tarp žmogaus, tautos ir valstybės. Ryšys su teisėmis ir pareigomis vienu kitiems, ir žmonės nenori to ryšio prarasti. Ką reiškia būti piliečiu ir tik žmogumi, išlaikiusiu tautinį ryšį su Lietuva, galiu palyginti su grįžimu namo ir atvykimu pasisvečiuoti pas tetą ar dėdę, kur irgi esi laukiamas ir mielas, bet tau reikia pakvietimo, leidimo ar prašymo, nes nesi šeimininkas. Reikia prisiminti, kad „šeimininkavimas“ ateina ne tik su teisėmis, bet ir pareigomis ginti ir remti savo valstybę, mokėti mokesčius. Taigi kalbame apie abipusę reikšmę ir naudą – tiek valstybei, tiek jos piliečiams.

Galime šį klausimą pateikti ir iš kitokios pusės – ar Lietuva norėtų prarasti skaitlingą tautos, piliečių dalį, jeigu nepadarysime mūsų pilietybę reguliuojančių įstatymų pataisų? Nevertėtų pamiršti, kad net dažnai ir be reikalo nelabai teigiamai linksniuojami „ekonominiai emigrantai“ yra šiandieninio Lietuvos ūkio ir finansų dalis. Jie padeda išlaikyti savo tėvus, senelius, jie atveda verslus, patys grįžta ir Lietuvoje investuoja savo uždirbtus ir sutaupytus pinigus.

Su migrantų krize, manau, atsirado ir dar vienas momentas: priimdami žmones iš svečių šalių atveriamė jiems duris pasinaudoti galimybe įgyti Lietuvos pilietybę (kas yra teisinga), bet tuo pačiu metu atimti pilietybę iš gimusių Lietuvoje yra neteisinga ir, žvelgiant į tolesnes perspektyvas – netgi pavojinga.

Spalio mėnesį vykusiame komisijos posėdyje nagrinėjote klausimą dėl balsavimo internetu. Kokie šio balsavimo privalumai ir galimos grėsmės? Ar, Jūsų manymu, reikalingas balsavimas internetu ir kodėl?

Balsavimas internetu yra labai svarbus klausimas šiuolaikiškai visuomenei ir ypač gyvenantiems užsienyje piliečiams, norintiems išreikšti pilietinę valią. Lietuvos ambasados ir konsulatai yra ne visose šalyse ir vietovėse, kuriose gyvena lietuviai, tad reikia balsuoti paštu, o jis ne visada ir ne visur gerai veikia. Tai ypač išryškėjo per pandemiją, kai balsavimo biuleteniai laiku neatkeliavo į ambasadas ar buvo tiesiog pamesti. Net ir normaliomis sąlygomis dažnai nepavyksta balsuojant paštu dalyvauti antruose rinkimų turuose. Tad privalumai yra pilietiškumo didinimas, galimybė išreikšti savo pilietinę valią.

Grėsmės – kibernetinis saugumas. Nė viena sistema pasaulyje nėra 100 procentų saugi, tačiau iš pasisakiusių kibernetinio saugumo ekspertų supratau, kad galime turėti maksimaliai saugią balsavimo internetu sistemą 2024 metų rinkimuose, jei pradėsime dirbti šia linkme jau dabar, paruošdami atitinkamą įstatyminę bazę, procedūras ir išbandydami bei parengdami pačią sistemą.

Komisija siūlo 2023 metus paskelbti Tremtinių ir politinių kalinių metais. Kiek tai svarbu užsienio šalyse gyvenantiems lietuviams?

Trėmimai yra skausminga mūsų tautos istorijos dalis, kad ir kur gyventume, o tremtiniai, jų šeimų nariai ir palikuonys yra ir pasaulio lietuvių bendruomenės, gyvenančios už Lietuvos ribų, atstovai. Tad 2023 metų paskelbimas Tremtinių ir politinių kalinių metais, praėjus 70 metų nuo Sovietų Sąjungos vykdytų paskutinių masinių okupuotos Lietuvos gyventojų trėmimo į Rytus, yra nepaprastai svarbus

paminėjimas visiems lietuviams, gyvenantiems visame pasaulyje. Taip pat norėčiau priminti, kad ši komisija rūpinasi tremtinių ir jų palikuonių grįžimu, kapų ir istorinių paminklų išsaugojimu. Šios tautos tragedijos negalima užmiršti, reikia, kad ją prisimintų ir ateities kartos.

Darbotvarkėje nemažai laiko skiriama neformaliajam lituanistiniam švietimui. Kodėl iškilo šio klausimo svarba, kokių pokyčių reikėtų šiai sričiai ir kaip prie problemos sprendimo prisideda komisija?

Nuo pat komisijos darbo pradžios ir per visas kadencijas švietimo klausimai buvo komisijos darbotvarkėje, pažymint formaliųjų ir neformaliųjų užsienio lituanistinių mokyklų atliekamą svarbą ir didelį darbą mokant lietuvių kalbos ir Lietuvos istorijos, ugdant Lietuvos valstybės patriotus, puoselėjant etninę kultūrą, lietuviškas tradicijas, papročius ir istorinę atmintį, auginant Lietuvą garsinančius lietuvius. Todėl komisija nuolat dirbo ir tebedirba, siekdama, kad lituanistinis švietimas užsienyje gautų reikalingą Lietuvos valstybės, visuomenės bei bendruomenių paramą.

Komisija ragino atsakingas institucijas atlikti reikiamus lituanistinių mokyklų ir mokymo programų užsienyje tyrimus, nustatyti lituanistinio švietimo stiprinimo kryptis, identifikuoti lituanistinio švietimo poreikius kiekvienoje tautinėje bendruomenėje, atsižvelgiant į įvairias Lietuvos diasporos kartas. Taip pat nustatyti Lietuvos diasporos vaikų kalbos lygius pagal Europos kalbų aplanką (EKA), sukurti nuoseklią ir vieningą mokymo ir testavimo sistemą, kas padėtų grįžusiems vaikams integruotis į Lietuvos švietimo sistemą ir gyvenimą. Svarbu teikti deramą paramą užsienio lietuvių bendruomenės organizacijoms, kurios svariai prisideda prie lituanistinio švietimo plėtros ir sėkmės užsienyje. Be abejo, būtina teikti finansinę paramą, metodinę ir techninę pagalbą lituanistinių mokyklų veiklai. Jau yra pateiktos ir siūlymus atitinkančios Švietimo įstatymo pataisos.

Daug dėmesio skiriama tautiečių skatinimui grįžti į Lietuvą. Kaip ketinama tai daryti ir ko reikia iš Lietuvos, kad tos pastangos būtų vaisingos?

Kaip tik šia tema lapkričio mėnesį pradėtos diskusijos. Tai išties labai plati tema, apimanti daug įvairių sričių, prie kurių jau dirba tiek bendruomenės, tiek Lietuvos valstybės institucijos. Norint paskatinti tautiečius grįžti, turi būti sudarytos ir socialinės sąlygos: darželiai, mokyklos, infrastruktūra, atgalinė integracija,

regioninė politika. Svarbus ir tarpinstitucinis koordinavimas – aktyvus informacijos apie grįžimą platinimas išėivijos bendruomenėse, pagalba norintiems grįžti ar jau grįžusiems integruojantis į Lietuvos gyvenimą.

Turite kelių dešimtmečių darbo įvairiose šalyse patirtį. Kodėl, Jūsų manymu, daliai žmonių Lietuva, kurioje jie gimę, užaugę, tampa nepatraukli ir jie traukia ieškoti laimės kitur?

Man labai patiko, kaip žmonių būdą apibūdino mano Mamos draugė, žinoma grafikė, Argentinos lietuvė, gyvenanti Lietuvoje: žmonės yra arba kaip paukščiai arba kaip medžiai – vieniems reikia skristi, keisti vietas, aplinką, kiti – labiau prisirišę prie namų židinio, o kad visuomenė egzistuotų ir vystytųsi, reikia jų abiejų.

Manau, ir mūsų tautiečiai keičia gyvenamąsias vietas dėl įvairiausių priežasčių – ekonominių, smalsumo ar dar kitokių. Ir tai yra normalu – svarbu, kam priklauso jų širdis. Kai kurie ir per atstumą sugeba prisidėti prie Lietuvos ir tautos gerovės kūrimo ne mažiau ar net daugiau nei būdami vietoje.

Kokių komisijos veiklos rezultatų tikėtės kadencijos pabaigoje?

Svarbu ir toliau artinti visus pasaulio lietuvius, kad jie išlaikytų savo tautinę tapatybę. Toks yra ir pagrindinis Lietuvos Respublikos Seimo ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės komisijos tikslas. Daug temų tęsiasi ir vystosi per dešimtmečius ir kadencijas. Tai lituanistinio švietimo, kultūros, pilietybės, grįžimo klausimai. Šie klausimai nėra baigtiniai.

Dėkoju už pokalbį.

www.pasauliolietuvis.lt

Straipsnis spausdintas metraštyje „Pasaulio lietuvis“, 2021 metai Nr. 584.

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorių.